

felszínrajza és több, falnézetet és falmetszetet ábrázoló rajz. A felmérés során kiderült, hogy Halász Ferenc, majd Mócsy András és Kőhegyi Mihály felmérései óta a kiserőd, különösen a D-i saroktorony és a hozzá kapcsolódó szárnyfal rengeteget pusztult.

A felmérést követő ásatás során két fő feladatot tűztünk ki célul. Az egyik Mócsy A. 1958-as felméréseinek hitelesítése és annak eldöntése, hogy a romok valóban egy ún. verőcei típusú kikötőerődhöz tartoznak-e. Ennek érdekében öt – az álló romokra tájolt – szelvényt tűztünk ki a teljesen elpusztultnak vélt központi torony területén. Reméltem, hogy ha alapfalakat nem is, de az alájuk leütött és a déli saroktorony alapfalánál már megfigyelt karók maradványait sikerül megtalálnunk. A torony alapozási árkának aljába sűrűn egymás mellé, sorokban leütött 7–8 cm átmérőjű karók rendszerét valóban sikerült feltárni, aminek segítségével kisserkeszthető lett nemcsak a torony, hanem a kikötőerőd alaprajza is. A központi toronynak a II. szelvényben a DK-i, az V. szelvényben pedig az ÉK-i sarkát is megtaláltuk, továbbá a K-i, az É-i illetve a D-i fal szélső karósortait is. A központi torony ezek alapján rekonstruált mérete: 16×22 m. A II. szelvény K-i harmadában szerencsésen megmaradtak az alapozás alsó kősorai, amelyek között egy vízszintesen fekvő gerenda maradványai feküdtek. A karók sorát az alapozás teljes szélességében leütötték, így meghatározható volt a központi torony alapfalának vastagsága, amely meghaladta a 3,5 m-t (Mócsy A. itt 1,5 m széles falakat rekonstruált). A IV. szelvényben a karólyukak és a részben megmaradt fakarók kirajzolták a 1,5 m vastag D-i szárnyfal és a központi torony találkozási pontját. A D-i saroktorony K-i falának tövében egy szondaárkot nyitottunk, amelyben ugyancsak megtaláltuk a saroktorony alapozása alá ütött karók sorát, köztük a K-i szélső karósort is. A karókat az alapozás alá mindössze 30–40 cm mélyre ütötték a sárga homokos laza altalajba. Az alacsony vízállás lehetővé tette egy kutatóárok nyitását a D-i saroktorony Ny-i oldalán. Ebben számítani lehetett a Dunához lefutó D-i szárnyfal maradványainak előkerülésére. A szárnyfalak vonalától a Duna felé azonban sem a központi toronynál, sem itt nem maradtak meg a karók lenyomatai.

Második feladatunk az erőd kronológiájának a tisztázása volt. Ebből a célból a központi torony előterében a meredeken leszakadó partoldalban egy 4,6 m hosszú, 1,8 m széles szondaárkot nyitottunk. Az árok 2,85 m mély K-i metszetaljának rétegsorából kiolvasható a kiserőd és közvetlen előterének története. Egy Duna áradás homokos, agyagos hordalékrétege felett és részben abba belevágva több középkori réteget találtunk, bronzgyűrűvel és gótikus M minusculás övlemezzel. A kiserőd lassú pusztulása során képződött erősen törmelékes, leletszegény réteg alatt több, az erőd építésétől az 5. sz. közepéig keltezhető réteget bontottunk ki, rendkívül gazdag és változatos leletanyaggal (hagymafejes fibulák, övveretek, karperecötredék, fülkanál, vasak, főleg szegek, ólom és bronz öntési hulladék, üvegtöredékek, bélyeges

téglák, mázas és besimított díszű kerámiák töredékei, legjelentősebb egy favödör ezüst peremverete). Több mint ötven érem származik erről a 10 m²-nyi területről. A legkésőbbi rétegekben szembetűnő a Theodosius-érmek nagy száma (az érmeket Vida István határozta meg). A rétegsor alján a kiserőd építésével egyidős vastag habarcsos járósínt került elő, amelynek széle a központi toronytól 7 m-re futott.

MRÁV ZSOLT

107. Dunaföldvár, Tűzoki-dűlő

(Tolna megye) I

2008. november elején próbakutatást végzett a Wosinsky Mór Megyei Múzeum a Tűzoki-dűlőben, célkitermelőhely létesítése előtt. Az érintett terület közelében (Hrsz.: 0522/8-11; 0522/21) 2008 nyarán végzett régészeti terepbejárás során néhány ismeretlen korú szórvány kerámiát találtak. Az egész terület, (mintegy 30 ha) hosszában húzott ÉK-DNy-i irányú, 5 (700 m-es) és 14 (20–80 m-es), 2 m széles, párhuzamos kutatóárok alapján a következőket állapíthattuk meg: a tervezett bánya K-i szélén húzódó, ÉNy-DK-i irányú magasabb dombhát gerincén, K-i oldalán a vizsgált terület teljes szélességében 3–5 bizonytalan korú párhuzamos árok futott. Ugyanakkor a dombgerinc Ny-i, platóvá szélesedő oldalán, az említett árkokhoz közel, 3 szabályos téglalap alakú, betöltésük alapján, modernnek tűnő gödröt bontottunk ki. Ezekről Ny-ra, ÉNy-ra semmi féle objektum nem került elő.

CZÖVEK ATTILA

108. Dunaföldvár, M6 TO-21 lelőhely

(Tolna megye) Ő, Rő, Á

2008. április 1. és július 20. között megelőző feltárást végeztünk az M6 autópálya 87+500–88+050 km-szelvénye között. A régészeti feltárás 24 697 m²-t érintett. A viszonylag ritka lelőhelyen nagyobb objektumsűrűsödést csak a Ny-i sávban, illetve főleg É-on figyelhettünk meg, a lelőhely centruma az autópálya nyomvonalától Ny-ra található keskeny patak völgy melletti első platón lehet. A feltárás így csak a római és az Árpád-kori telep K-i szélét érintette. Az előkerült objektumtípusok ennek megfelelő képet mutatnak: a lelőhely képét az árkok, illetve a kutak határozzák meg. Ezeket viszonylag kevés gödör és néhány ház egészíti ki.

A római kori lelőhely a Kr. u. 2–3. századra keltezhető. Annak ellenére, hogy a nyomvonal csak a lelőhely szélét érte el, a humuszból fémkeresővel meglehetősen nagyszámú fémtárgy került elő (arany fülbevaló, Domitianus, Traianus, Septimius Severus, Caracalla, III. Gordianus, Philippus ezüst- és bronzpénzei; ólom votívok, emailos, hagymafejes, pannon, térd- és egyéb fibulák illetve töredékeik, továbbá egyéb bronz-, ólom- és vastárgyak). A nagyszámú (41 db), biztosan a római korra keltezhető, nagyrészt egyenes,

egymásra merőleges, ÉÉNy-DDK-i tengely szerint tájolt árkot csak 20 gödör és 3 épület egészítette ki. Az árkok nagyrészt vízelvezetésre szolgálhattak, egyéb (kerítőárok/karám?) szerep csak a lelőhely É-i végében előkerült árokrendszer esetében valószínű. Itt téglalap alaprajzú (30×40 m), a nyomvonal alól Ny felé túlnyúló kerítőárkot találtunk, amelynek D-i oldalán 4 m széles bejáratot hagytak. A bejáratra a rendszer belseje felől egymással párhuzamos, folyamatos és 3–5 m hosszú szakaszokból álló, sekélyebb, egyenes árokszakaszok vezetnek rá. A komplexumból és környékéről, illetve fölött a humuszból került elő a leggazdagabb római kori leletanyag (a fémtárgyakon kívül terra sigillata, házikerámia és tegulatöredékek). Egy provinciális jellegű terrakottafej és az egyik épületben előkerült kelta jellegű, kézzel formált edényperem alapján a telep részben vagy egészben valószínűleg a helyi, romanizált népességhez köthető. Dél felé haladva a római kori jelenségek száma csökkent, jobbra csak egymással párhuzamos, egyenes, egymástól 15–30 m-re ázott, sekély árkokra korlátozódott.

A lelőhely középső harmadában az *Árpád-kori* jelenségek voltak túlsúlyban: 44 gödör, 5 épület, kevés árok és 5–6 kút (az egyik lehet, római kori). Az objektumok egy magaslaton sűrűsödtek, itt a nyomvonal 80–100 m hosszú szakaszán volt az épületek, illetve a méhkas alakú gödrök nagy része is. A jelenségek fölött a humuszból egy friesachi dénár került elő. Az objektumokból sok cserépbogrács és kevesebb fazéktöredék származott. A gödrök hamus-szenes, gyakran erősen égett betöltése és a hamus rétegekből sűrűn felbukkanó, többször jól kiegészíthető kerámiaedények alapján az *Árpád-kori* telep pusztulása utáni planírozás figyelhető meg. A pusztulás időpontját a gödrök kerámiaanyaga a 13. századra teszi, a kelteztést a humuszban talált friesachi dénár is megerősíteni látszik. A méhkas alakú gödrök közül több emberi maradványt is rejtett. Egy esetben a gödör betöltésének közepe táján a gödörbe temetett, gyomra fölött keresztbe tett karú férfi feküdt. Lábszárai kinyúltak a gödörből, ezeket a humuszolás meg is sértette. Ettől 10 m-re szintén méhkas alakú gödörből, 8–10 nagy malomkötöredék alól (az egyik kiegészíthető, 20 cm vastag, 60 cm átmérőjű, 3 darabra törve) emberi lábszár (teljes lábfejjel) került elő. Egy további gödörben emberi karcson, egy kútban pedig szintén magányos emberi koponya (állkapoccsal, csigolyák nélkül) hevert. Az egy kivétellel (téglalap alaprajz) kör alaprajzú kutakból a fonott, illetve az egy deszkabéltetnek csak a lenyomata került elő. A kutak jelentősebb leletet nem tartalmaztak. Az *Árpád-kori* gödrök között azoktól jelentősen eltérő formájú és betöltésű, leletmentes gödrök voltak (5 darab). Ezek az egyetlen, bennük talált lelet (obszidián magkő) alapján őskoriak lehetnek. Dél felé haladva a lelőhely középső harmadától az objektumok erősen megritkultak, majd eltűntek.

SZENTHE GERGELY

109. Dunaföldvár, RM-6 lelőhely

(Tolna megye) A

2008. június-júliusban végzett szondázó feltárás eredményei alapján szeptember 3. és november 28. között a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai megelőző feltárást végeztek. A lelőhelyet mintegy 164 m hosszan érintette a nyomvonal. Iránya ÉK-DNy; DDK felől egy patak határolta, mely ebben az időszakban ki volt száradva; ÉÉK felől egy erdősáv határolta, melyet most az épülő autópálya miatt kiirtottak.

A tervezettől eltérően 9015 m²-t humusztaláltunk le; a humuszvastagság szinte mindenhol elérte az 50–60 cm-t, az altalaj homok volt. Feltártunk 244 objektumot, melyek egy avar kori település Ny-i, ÉNy-i szélén álltak, a település maga pedig K-i, DK-i irányban folytatódik. A lelőhelyen egy hatalmas árokrendszer húzódik, melynek legtöbb ága Ny-K, valamint DNy-ÉK irányában keresztezte a szelvényt. Ezeket néhány É-D, ill. ÉK-DNy irányú árok kötötte össze. Az árkok többsége csekély vagy közepes mélységű (40–50 cm), leletanyagban viszonylag szegény volt. Állatcsont, kő és nagyon kevés kerámia került elő belőlük.

A lelőhelyen 4 sír is előkerült. Ebből 3 rossz megtartású, azonban teljes csontvázas volt, melyek egy kivétellel melléklet és viseleti elemek nélküliek voltak. Az egyik csontváz koponyájának bal oldalán egy ezüst fülbevalót találtunk. A negyedik sírből – rablott volta ellenére – egy trapéz alakú vascsat került elő.

A területen viszonylag sok kutat találtunk, melyek többsége valószínűleg korábban beomlott. Egy fagerendával bélelt kút is előkerült, melyből famintákat vettünk. Több ház is feltártunk, melyeknek tetőszerkezetét általában két, a rövidebb oldalak mentén leásott cölöp tartotta. A házakból került elő a legnagyobb mennyiségű kerámia. Ezek között kézzel készült és korongolt egyaránt megtalálható. Több, hullámvonallal és vonalköteggel díszített töredéket, sőt terra sigillata töredéket is találtunk.

Az egész lelőhelyet az avar korra datálhatjuk. A telep hosszú időn keresztül lakott volt, ezt bizonyítják a megújított házak, az újabb és újabb kutak, valamint az árkok kialakítása.

KEMSEI DÓRA

110. Dunaföldvár, RM-6 lelőhely

(Tolna megye) LT, A

Az M6 autópálya Dunaújváros és Dunaföldvár közötti szakaszán a 83+960–84+132 km-szelvények között 2001 szeptemberében a székesfehérvári Szent István király Múzeum régészei terepbejárást végeztek, ahol néhány középkori edénytöredéket találtak.

A szondázó feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2008. június 16. és július 11. között végezte el. A lelőhelyet DDK irányból egy patak, ÉÉK-ről egy erdő határolja. A humusz vastagsága 30–60 cm között váltakozott és az altalaj homok volt. Egy ÉÉK-DDNy